

Mieczysław Gajos

Instytut Romanistyki UŁ

<https://orcid.org/0000-0001-7625-9316>

mieczyslaw.gajos@uni.lodz.pl

Paryż w piosenkach Édith Piaf na zajęciach z języka francuskiego

Paris in Édith Piaf's songs in French classes

Both Édith Piaf's life and career were connected with Paris. Piaf's artistic output includes over 300 songs. What place does Paris have in those songs? What cognitive, linguistic and didactic value do Piaf's songs in which the capital of France appears bring? This article is an attempt to answer those questions. Based on the analysis of Édith Piaf's lyrics, a comparison and description of city place names (urbanonyms) associated with Paris has been made. The article contains suggestions for didactic solutions aimed at developing language and cultural competences in French classes.

Keywords: Paris, Édith Piaf, song, proper names, French, language competence, cultural competence

Słowa kluczowe: Paryż, Édith Piaf, piosenka, nazwy własne, język francuski, kompetencja językowa, kompetencja kulturowa

1. Wprowadzenie

W październiku 2023 roku minie 60 lat, od kiedy Édith Giovanna Gassion, znana jako Édith Piaf, przestała śpiewać i nagrywać nowe utwory dla swoich słuchaczy. Pomimo upływu czasu od odejścia pieśniarki i zarejestrowa-

Artykuł jest udostępniany na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

nia ostatniego utworu w 1963 roku, nazwisko Édith Piaf, a także jej piosenki pozostają znane nie tylko we Francji, lecz także wśród słuchaczy na całym świecie. Swoim mocnym, wibrującym głosem, niepowtarzalnym, poruszającym sposobem interpretacji tekstu oraz muzyki potrafiła przyciągać uwagę, wzruszać, pobudzać wyobraźnię wielu pokoleń słuchaczy. Jej osobowość artystyczna sprawiała, że piosenki przez nią wykonywane nigdy nie pozostawały odbiorcą obojętnym. Również dzisiaj, za sprawą starannie dobranego tekstu, idealnie współbrzmiejącej muzyki, a przede wszystkim naturalnej, ale bardzo sugestywnej interpretacji, słuchacz identyfikuje się w jakimś stopniu z bohaterami opowiadanych historii i przeżywa je razem z pieśniarką, nawet wtedy, gdy nie zna języka francuskiego. W swoim przekazie Piaf jest bardzo wiarygodna i przekonująca.

Artystka bardzo dbała o to, aby jej piosenki nie były banalne, pozbawione sensu, czy opowiadały o niczym, co niestety dość często możemy zaobserwować we współczesnych tekstach. O doborze repertuaru Piaf mówiła tak:

Jestem trudna w wyborze moich piosenek. Te, które mi się nie podobają odrzucam bezlitośnie, ale tych, w które „wierzę”, bronię do końca i wszędzie. [...] Otrzymuję niezliczone ilości tekstów. Wspaniałych i beznadziejnych. Niezręczne strofki, zawierające idee, których nie sposób wykorzystać, i inne, aż nadto zgrabne, które naśladują moje dawne piosenki. Odrzucam zarówno jedne, jak i drugie, dążąc do zachowania jedynie piosenek oryginalnych, szczerych, takich, które „coś wnoszą”. [...] Pierwsze wykonanie piosenki jest równoznaczne z powołaniem do życia jakiejś postaci. Czyż można tego dokonać, gdy słowa są mierne, nawet jeśli muzyka jest dobra?

(Piaf, 2004: 73–74)

Piaf bardzo starannie dobierała autorów tekstów i kompozytorów swoich piosenek, z czasem sama zaczęła pisać teksty i komponować. Właściwie bez żadnego wykształcenia i przygotowania muzycznego napisała blisko dziewięćdziesiąt piosenek. Do kilku z nich skomponowała muzykę. Niektóre stały się światowymi przebojami i obieły cały świat. To niebanalność utworów Édith Piaf połączona z wyjątkowym, oryginalnym, łatwo rozpoznawalnym przekazem sprawiła, że jej twórczość nie przeminęła i ciągle jeszcze można usłyszeć w mediach piosenki Paryskiego Wróbelka. Często pojawiają się także na dużym ekranie, jak chociażby *La vie rose* (Piaf, 1945), którą można było usłyszeć w ponad pięćdziesięciu filmach fabularnych. Ten rozpoznawalny utwór Édith Piaf doczekał się wielu wersji symfonicznych, jazzowych, popowych. Wykonywało go przeszło 350 wykonawców na całym świecie. Pośród nich wystarczy wymienić tak znamienite nazwiska, jak: Louis Armstrong, Marlena Dietrich, Yves Montand, Dalida, Julio Iglesias, Plácido Domingo,

Donna Summer, Madonna, Grace Jones, Patricia Kaas, Zaz, czy Lady Gaga. W Polsce *La vie en rose*, śpiewali między innymi: Irena Santor, Michał Bajor, Katarzyna Groniec, Dorota Lułka, Justyna Steczkowska, Kinga Preis.

Związki Édith Piaf z Paryżem były bardzo silne (zob. Gajos, 2022). Czy miało to odbicie w piosenkach, które tworzyła i śpiewała? W przebogatym dorobku artystycznym Piaf znajduje się przeszło 300 tytułów. Jakie miejsce w tym repertuarze zajmują piosenki o Paryżu? Jaką wartość poznawczą i dydaktyczną mogą mieć piosenki Piaf, w których pojawia się stolica Francji? Aby spróbować odpowiedzieć na te pytania, konieczne jest ustalenie korpusu tekstów piosenek Piaf oraz przeanalizowanie komponentu leksykalnego utworów pod kątem występowania w nich urbanonimów, czyli nazw miejskich związanych bezpośrednio z Paryżem: nazewnictwo ulic, alei, placów, obiektów itp. Zwrócimy także uwagę na warstwę językową utworów, w których pojawia się toponim *Paris*, zwłaszcza na nazwy własne i słownictwo potoczne, które mogą być przedmiotem opracowania dydaktycznego na zajęciach z języka francuskiego jako obcego. Analizą zostaną objęte przede wszystkim teksty piosenek, które zebrał Pierre Saka i opublikował w tomie Édith Piaf *L'Hymne à l'amour* (1994). Do korpusu zostaną także włączone utwory pominięte we wspomnianej publikacji, lecz w których odnajdujemy ślady Paryża, jak na przykład piosenka ze słowami Jacques'a Datina *Dans ma rue* (1946), utwór André Tabeta *La valse de Paris* (1943), czy *Sous le ciel de Paris*, do której słowa napisał Jean Dréjac (1954).

2. Krótka historia nagrań Édith Piaf

Profesjonalna kariera artystyczna Edith Giovanny Gassion bierze swój początek od przypadkowego spotkania z Louistem Leplée, właścicielem paryskiego kabaretu Le Gerny's, w październiku 1935 roku, na rogu ulic Troyon i McMahon, niedaleko Łuku Triumfalnego. Debiut na deskach Le Gerny's, który miał swoją siedzibę w sąsiedztwie Pól Elizejskich, odbył się 25 października 1935 roku. Naturalny, mocny głos wydobywający się z trzewi drobnej, mierzącej jedynie 1m 47 cm dziewczyny zwrócił uwagę bywalców kabaretu, wśród których nie zabrakło specjalistów ze świata muzycznego, radia, filmu. Już niecałe dwa tygodnie po debiucie w Le Gerny's, La Môme Piaf¹ została zaproszona do wytwórni płytowej Polydor na swoją pierwszą próbę mikrofonową. Studyjne mikrofony „polubiły” brzmienie, barwę i siłę głosu Édith. Próba nagraniowa wypadła nadzwyczaj pomyślnie i protegowana Louisa Leplée została poproszona o przygotowanie materiału na pierwszą płytę.

¹ Pseudonim artystyczny La Môme Piaf wymyślił dla Édith Louis Leplée.

Z przygotowanymi czterema piosenkami La Môme Piaf powróciła do studia nagrań Polydor w przeddzień swoich dwudziestych urodzin, 18 grudnia 1935 roku i dokonała muzycznego zapisu czterech utworów: *Les mômes de la cloche*, *La java de Cézigue*, *Mon apéro* oraz *Étranger*. Mniej więcej w tym samym czasie została także zaproszona do paryskiego studia Radio-Cité, gdzie występowała na żywo. Radiosłuchaczom tak bardzo spodobał się nowy, oryginalny głos, że dyrektor artystyczny radia Jacques Canetti podpisał z tą nieznaną, uliczną pieśniarką kontrakt na dziesięć tygodni. Pierwsza płyta gramofonowa z piosenkami w wykonaniu La Môme Piaf ukazała się już w lutym 1936 roku. Dla wytwórni płytowej Polydor Piaf nagrywała do 1945 roku. Od roku 1946 artystka była związana kontraktem ze studiem nagrań fonograficznych Pathé Marconi. Zdarzało jej się także nagrywać dla studia Decca i Columbia, zwłaszcza podczas pobytów zagranicznych. Oprócz nagrań studyjnych, głos Piaf został utrwalony na płytach podczas licznych koncertów na żywo. Édith Piaf po mistrzowsku śpiewała recitale, zawsze była do nich perfekcyjnie przygotowana. Wystarczy posłuchać nagrań z występów w Carnegie Hall (1956, 1957), paryskiej Olympii (1955, 1956, 1958, 1961, 1962) oraz w teatrze muzycznym Bobino (1963). Gdyby nie brawa publiczności towarzyszące pieśniarce, trudno byłoby odróżnić czy są to nagrania studyjne czy nagrania „na żywo”. Wtedy nikt nie pozwalał sobie na to, żeby śpiewać i grać z playbacku. Scena była dla najlepszych i weryfikowała poziom artysty.

Jedne z ostatnich nagrań studyjnych Édith Piaf pochodzą z końca 1962 roku. Pieśniarka zarejestrowała wówczas kilka utworów: *Le diable de la Bastille*, *Le droit d'aimer*, *Roulez tambours*, *Le rendez-vous* oraz duet z Théo Sarapo *A quoi ça sert l'amour*.

W styczniu 1963 roku Piaf podpisała kontrakt na kolejnych pięć lat z wytwórnią płytową Pathé-Marconi. W połowie lutego po raz ostatni nagrywała w studiu. Z tej sesji nagraniowej pochodzą: *Les gens*, *Monsieur Incognito* i *Traque*.

Kompozycja Francisca Lai do słów Michela Vendôme'a *L'homme de Berlin* jest ostatnim nagraniem Édith Piaf. Utwór został zarejestrowany przy akompaniamencie niewielkiego zespołu muzycznego w mieszkaniu pieśniarki przy Boulevard Lannes 67. Jest to bardzo wzruszający dokument dźwiękowy. Słysząc w nim łamiący się głos schorowanej, cierpiącej artystki. Mimo, iż pozbawiony dawnego brzmienia, przejrzystości i mocy, głos Piaf zapada w pamięć wraz z powtarzanymi na końcu piosenki słowami:

Mais y'a pas qu'un homme dans ce foutu pays!...

Ici ou ailleurs

Il n'y a pas que lui...

Il n'y a pas que lui...

Il n'y a pas que lui...
Il n'y a pas que lui...
Il n'y a pas que lui...
Il n'y a pas que lui...que lui...que lui...

(Vendôme, 1963)

Singiel z ostatnim nagraniem Édith Piaf ukazał się już po śmierci artystki.

3. Obraz Paryża w tekstach utworów z repertuaru Édith Piaf

Paris, czyli francuska nazwa stolicy Francji, dość często pojawia się w utworach wykonywanych przez Édith Piaf, czasem w tytule, a czasem w tekście piosenki. Jest też inna grupa kompozycji, w których sam toponim *Paris* nie występuje, ale za to odnajdujemy w tekstach charakterystyczne odnośniki wskazujące na to, że miejscem akcji opowiadanej historii jest Paryż. Najczęściej są to nazwy dzielnic, ulic, placów, zabytków czy innych obiektów.

W pierwszej grupie utworów, czyli tych z Paryżem w tytule, znajduje się osiem piosenek: *Paris-Méditerranée* (Asso, 1938); *La valse de Paris* (Tabet, 1943); *Les amants de Paris* (Ferré, 1948); *Paris* (Bernheim, 1949); *Le chevalier de Paris* (Vannier, 1950); *Notre-Dame-de-Paris* (Marnay, 1952); *Sous le ciel de Paris* (Dréjac, 1954); *Le métro de Paris* (Rivgauche, 1960).

Najbardziej znany utwór to oczywiście *Sous le ciel de Paris*, do którego słowa napisał Jean Dréjac, a muzykę skomponował Hubert Giraud (1951). Utwór zaistniał w filmie Juliena Duviviera (1951), a jako pierwszy uwiecznił go na ścieżce dźwiękowej Jean Bretonnière. Édith Piaf zarejestrowała ten romantyczny, miłosny hymn o Paryżu dopiero w 1954 roku. Podążając śladami bohaterów piosenki, odnajdujemy w tekście utworu wiele charakterystycznych miejsc dla francuskiej metropolii nad Sekwaną: katedrę Najświętszej Marii Panny, Wyspę świętego Ludwika, Sekwanę i jeden z mostów, Pont de Bercy, pod którym można spotkać rozmyślającego filozofa, muzyków, kłoszardów i spacerujące zakochane pary. W tej piosence występuje także nazwa stolicy Francji w wariacie argotycznym (żargonowym): *Paname*.

Près de Notre-Dame
Parfois couve un drame
Oui, mais à Paname
Tout peut s'arranger.

(Dréjac, 1951)

Ta argotyczna nazwa Paryża pojawia się również w utworze *Marie la Française* (Larue, 1956), opowiadającym o tęsknocie za Paryżem: *Oh mon Parnome, que tu es loin...*

Kochanków spacerujących po Paryżu z radosnym walczykiem na ustach odnajdujemy jeszcze w utworze *Les amants de Paris*, który w 1948 roku napisał dla Édith Piaf jeden z najbardziej płodnych twórców francuskiej piosenki, poeta, pianista i pieśniarz, Léo Ferré.

*Les amants de Paris ont usé mes chansons
A Paris les amants s'aiment à leur façon (...)
Donnez-moi des chansons
Pour qu'on s'aime à Paris...*

(Ferré, 1948)

Urokliwy, pełen nostalgii obraz Paryża odnajdujemy także w piosence zatytułowanej po prostu *Paris*, która rzadko była wykonywana przez Édith Piaf podczas koncertów. Utwór ten został wykorzystany na ścieżce dźwiękowej do filmu z 1949 roku *L'homme aux mains d'argile* w reżyserii Léona Mathota. Jest to film biograficzny opowiadający historię boksera Marcela Cerdana, wielkiej miłości Édith Piaf.

Piaf zakochana w Cerdanie, ale również zakochana w Paryżu potrafiła jak nikt inny oddać atmosferę tego miasta, przybliżyć słuchaczowi jego mieszkańców, oddać niepowtarzalny klimat opisywanych miejsc, pozwolić usłyszeć gwar paryskiej ulicy, poczuć zapach porannej kawy, kasztanów sprzedawanych w mroźne dni w różnych dzielnicach stolicy Francji. W piosence tej odnajdujemy kilka charakterystycznych miejsc Paryża: dzielnica Montparnasse wraz z jej najstojniejszą kawiarnią Le Café du Dôme, Dzielnica Łacińska, Ogrody Tuileries oraz Place Vendôme.

*On se rappelle les chansons
Un soir d'hiver, un frais visage
La scène à marchands de marrons
Une chambre au cinquième étage
Les cafés-crèmes du matin
Montparnasse, le Café du Dôme
Les faubourgs et le Quartier latin
Les Tuileries et la Place Vendôme.*

(Bernheim, 1949)

W podobnym tonie utrzymany jest wcześniejszy utwór *La valse de Paris*, w którym za sprawą paryskiego walczyka odżywają wspomnienia z dzieciństwa spędzonego w jednej ze starszych dzielnic Paryża. Muzyka

przywołuje także wspomnienia odwiedzanych w dzieciństwie miejsc: *le Bois de Boulogne, les grands boulevards, l'Opéra, la Concorde, la Seine, les ponts, la Madeleine, le Louvre, les musées* oraz *les Champs-Élysées*. André Tabet, autor tekstu w bardzo prosty, ale piękny sposób ukazał Paryż widziany oczami dziecka.

*J'ai la nostalgie de mes jours d'enfance,
De ces jours partis, au cœur de la France. (...)
Je me souviens des grands boulevards,
Des gens pressés, des gens bavards.
Je revois encore l'Opéra, éclairé le soir en lilas
Les ponts, la Concorde et la Seine,
Les taxis devant la Madeleine,
Le Louvre, les musées
Et comme une fusée,
La lumière des Champs Elysées.*

(Tabet, 1943)

W 1950 roku Édith Piaf nagrała utwór *Le chevalier de Paris*, ze słowami niewidomej bretońskiej poetki Angèle Vannier. Jest to ballada pełna nostalgii, ukazująca rycerza żyjącego w samym sercu współczesnego Paryża, gdzie wraz z przyjaciółmi toczy walkę na paryskim bruku, w metrze, w knajpkach, w kłębach kurzu czy dymu. Czując mocny uścisk Paryża na swojej szyi, tęskni za krainą Bretanii z jej zielonymi łąkami, sadami pełnymi pięknych jabłoni i oczywiście za swoją ukochaną. Piosenka odniosła duży sukces i została nagrodzona prestiżową nagrodą Grand Prix du Disque. Po ten wyjątkowy utwór w repertuarze Piaf, nawiązujący w warstwie tekstowej i muzycznej do dawnych pieśni i ballad francuskich sięgnęli między innymi Yves Montand, Marlena Dietrich, Frank Sinatra i Bob Dylan.

*Le grand chevalier du cœur de Paris
Se rappelait plus du goût des prairies
Il faisait la guerre avec ses amis
Dedans la fumée
Dedans les métros
Dedans les bistros (...)
Paris le tenait par la peau du cou.
Ah, les pommiers doux... (...)
Adieu mon Paris, dit le chevalier
J'ai dormi cent ans, debout sans manger
Les pommes d'argent de mes doux pommiers.*

(Vannier, 1950)

Z przytoczonych wyżej utworów z Paryżem w tytule, warto zwrócić uwagę na *Notre-Dame-de-Paris*. Piosenka ta przybliży nie tylko historię Katedry Marii Panny wraz z jej słynnym dzwonnikiem Quasimodo z powieści Victora Hugo, pozwala również poczuć atmosferę panującą na wyspie La Cité i zapuścić się w jej urokliwe zaułki. W tekście piosenki odnajdziemy również wyjaśnienie, dotyczące spiralnego, ślimakowatego układu dzielnic Paryża.

*Même les ponts ça se construit
Car pour aller à Notre-Dame
De Notre-Dame à Paris
Il a bien fallu se mettre au boulot
Et porter des pierres sur son dos
Pour passer par-dessus l'eau
Voilà pourquoi Paris s'enroule
S'enroule comme un escargot.*

(Marnay, 1952)

Ostatnim utworem z Paryżem w tytule, który pojawił się w repertuarze Édith Piaf jest *Le métro de Paris* z 1960 roku. Piosenka ta, wraz z innymi utworami została napisana do komediowego baletu Pierre'a Lacotte'a *La Voix*. Zarówno tekst, muzyka jak i interpretacja Piaf doskonale oddają obraz i atmosferę paryskiego metra:

*Des escaliers mécaniques
Portillons automatiques
Couloirs de correspondance
Heures de pointe et d'affluence
Portières en mosaïque
Labyrinthe fantastique
Et toujours, en courant,
Les mêmes gens qui reviennent...*

(Rivgauche, 1960)

W repertuarze Édith Piaf odnajdziemy także teksty utworów, w których pojawia się *Paris*. Poniżej prezentujemy zestawienie tabelaryczne piosenek z Paryżem w tekście wraz z cytatami, które ilustrują użycie nazwy stolicy Francji.

W trzeciej grupie utworów znajdują się piosenki, w których możemy odnaleźć ślady Paryża poprzez występujące w tekście nazwy własne miejsc i obiektów. Czasem są one osią, wokół której zbudowany jest tekst piosenki, innym razem pozwalają jedynie na lokalizację miejsca akcji opowiadanej historii. Poniższe zestawienie zawiera wykaz miejsc i obiektów Paryża wymienianych w tekstach piosenek z repertuaru Édith Piaf.

Tabela 1. Wykaz utworów z nazwą *Paris* w tekście piosenki

Tytuł	Autor tekstu	Rok	Cytaty
<i>Dans tes yeux</i>	Piaf	1951	<i>Dans tes yeux je vois le reflet de Paris</i> <i>Dans tes yeux je vois le printemps de Paris</i>
<i>Au bal de la chance</i>	Larue	1952	<i>Le bal devant l'eau qui coule</i> <i>Rabâche des airs de Paris</i>
<i>Les grognards</i>	Delanoë	1957	<i>Écoute, peuple de Paris</i> <i>Regarde, peuple de Paris</i> <i>Jamais nous n'avons vu Paris</i> <i>Cette nuit vous nous verrez à Paris</i>
<i>Les orgues de Barbarie</i>	Moustaki	1959	<i>Les orgues de Barbarie</i> <i>Connaissent bien la magie</i> <i>Des vieilles rues de Paris</i> <i>C'est une symphonie pour les rues de Paris</i>
<i>Je suis à toi</i>	Bouquet	1960	<i>Le gris qui traînait sur les murs de Paris</i> <i>C'est fini, ils ont quitté Paris</i>
<i>Qu'il était triste cet Anglais</i>	Poterat	1961	« <i>My beloved stayed in Paris...</i> »
<i>Emporte-moi</i>	Plante	1962	<i>A Paris, la nuit, Pigalle s'illumine</i> <i>A Paris, la nuit, les cœurs vieillissent vite</i>

Tabela 2. Wykaz utworów z nazwami miejsc i obiektów w Paryżu

Tytuł piosenki	Autor tekstu	Rok	Miejsce	Obiekt
<i>Les mêmes de la cloche</i>	Decaye	1936	Canal Saint-Martin Sébastopol	Galerias Lafayette La Chapelle
<i>La java de Cézigue</i>	Groffe	1936	Rue de Charenton	
<i>Elle fréquentait la rue Pigalle</i>	Asso	1939	Rue Pigalle Barbès Clichy Montparnasse	
<i>Où sont-ils tous mes copains</i>	Piaf	1941	Saint-Cloud La Villette Ménilmontant	
<i>Les histoires de cœur</i>	Contet	1943	Métro Bastille	
<i>Monsieur Saint-Pierre</i>	Contet	1943	Rue du Bac	
<i>Mariage</i>	Contet	1945	Place de la Trinité	
<i>Monsieur Ernest a réussi</i>	Emer	1945	Rue de Passy	Lion d'Or L'Écu d'France
<i>Dans ma rue</i>	Datin	1946	Montmartre	

Tytuł piosenki	Autor tekstu	Rok	Miejsce	Obiekt
<i>J'm'en fous pas mal</i>	Emer	1946	Passage de la Bonne-Graine La Seine Avenue de l'Opéra Le Bois de Vincennes	
<i>Télégramme</i>	Emer	1951	Orly	
<i>Les amants de Venise</i>	Plante	1953	Porte d'Italie	
<i>Marie la Française</i>	Larue	1956	La Seine Rue Rochechouart	Notre-Dame
<i>Les grognards</i>	Delanoë	1957	Les Champs-Élysées Avenue de Wagram Avenue d'Iéna Avenue d'Eylau Porte d'Arcole Rue de Marengo	
<i>Les neiges de Finlande</i>	Contet	1958	Aubervilliers	
<i>Je suis à toi</i>	Bouquet	1960	La Seine	Le Pont Neuf
<i>Boulevard du Crime</i>	Rivgauche	1960		Le théâtre des Funambules
<i>Le diable de la Bastille</i>	Delanoë	1962	Place de la Bastille	
<i>Emporte-moi</i>	Plante	1962	Pigalle	
<i>Une valse</i>	Plante	1962	Pigalle	Hôtel de Russie

Z dokonanej analizy utworów wykonywanych przez Édith Piaf wynika, że stolica Francji wraz jej charakterystycznymi miejscami dość często pojawia się w tekstach piosenek, chociaż w przebogatym repertuarze Piaf jest zaledwie kilka piosenek tylko o Paryżu. W większości przeanalizowanych tekstów odnajdujemy jedynie odnośniki do stolicy Francji, które pozwalają na kontekstualizację opowiadanej historii, charakterystyki bohaterów czy stworzenia odpowiedniego paryskiego klimatu. Każdy z omówionych utworów może jednak służyć jako materiał autentyczny do przybliżenia uczniom wybranych aspektów kulturowych związanych ze stolicą Francji, z historią francuskiej muzyki rozrywkowej czy kinematografią. Ze względu na warstwę tekstową utworów Piaf, które nic nie straciły na swej aktualności, można je z powodzeniem wykorzystać w kształtowaniu kompetencji językowej na zajęciach z języka francuskiego jako obcego.

4. Paryż w piosenkach Piaf – rozważania dydaktyczne

Specyfiką odbioru piosenki jest to, że słuchamy jej dla przyjemności, dla relaksu oraz dla zaspokojenia własnych potrzeb emocjonalnych i gustów muzycznych. W kontekście edukacyjnym wygląda to nieco inaczej. Jeśli nauczyciel sięga po jakiś utwór muzyczny, to najczęściej po to, aby móc wykorzystać jego tekst w celach dydaktycznych. W procesie nauczania i uczenia się języka obcego chodzi o przyswajanie słownictwa, struktur gramatycznych występujących w tekście piosenki, rzadziej o naukę fonetyki czy ortografii. Nagrania audio i wideofoniczne są też wykorzystywane w kształceniu i doskonaleniu sprawności rozumienia ze słuchu, zwykle strategii rozumienia szczegółowego, które pozwala na zapisanie i późniejsze odtworzenie całości tekstu. W dydaktyce językowej piosenka bywa także pretekstem do wprowadzenia zagadnień realioznawczych i (inter)kulturowych. Sięgając po ten muzyczny dokument autentyczny, nie można zapominać o jego pierwotnym przeznaczeniu i nie można pozbawiać uczących się przyjemności w obcowaniu z tym wyjątkowym wytworem kultury. Pobudzanie motywacji, ciekawości, wyzwalanie emocji i chęci rozwoju własnych umiejętności komunikacyjno-językowych powinno towarzyszyć pracy z piosenką na zajęciach z języka obcego. W literaturze glottodydaktycznej można znaleźć bardzo wiele przykładów wykorzystywania piosenek w nauce języka obcego (zob. np. Boiron, 2001; Calvet, 1980; Deczewska, 2002; Gajos, 2003; Kondrat, 2022).

Poniżej przedstawiam kilka propozycji wykorzystania dydaktycznego utworów z repertuaru Édith Piaf, w których pojawiła się nazwa stolicy Francji, odniesienie do niej lub/i charakterystyczne paryskie urbanonimy. Rozwiązania metodyczne wynikają z doświadczeń własnych autora, głównie w pracy z uczącymi się, rozpoczynającymi naukę języka francuskiego. Jako autor podręczników przeznaczonych dla uczniów szkoły podstawowej i liceum, znający realia edukacyjne polskiego systemu edukacyjnego, jestem jednak przekonany, że poniższe wskazówki praktyczne są na tyle uniwersalne, że mogą być wykorzystane na każdym poziomie kształcenia.

Zaproponowane aktywności odnoszą się zarówno do warstwy muzycznej piosenek, jak i do ich warstwy literackiej. Od nauczyciela, realizowanych celów zajęć, poziomu językowego uczniów, ich wieku i zainteresowań będzie zależeć czy punktem wyjścia i dojścia w pracy z piosenką na zajęciach z języka obcego będzie muzyka czy tekst. Możemy poprzestać tylko na stronie muzycznej utworu, bez zagłębiania się w zawiałości tekstu, możemy skupić się bardziej na tekście, zwracając uwagę na jego tematykę, poruszane zagadnienia kulturowe, użyte słownictwo czy zastosowane struktury gramatyczne, ale możemy także zaproponować podejście kompleksowe/mieszane uwzględniające zarówno analizę melodii, jak i testu piosenki.

Na początek proponuję wspólne opracowanie słownictwa niezbędne do porozumiewania się z uczniami na temat piosenki w języku, który jest przedmiotem nauczania i uczenia się. Jako romanista ilustruję moje rozważania na przykładzie języka francuskiego. Przed pierwszymi zajęciami z wykorzystaniem utworu muzycznego, warto skupić się na wprowadzeniu i wyjaśnieniu słownictwa podstawowego z dwóch kręgów tematycznych: muzyka i tekst. Poznanie tego zasobu słów pozwoli uczniom na sprawne komunikowaniu się w języku obcym podczas opracowywania i analizowania poszczególnych piosenek.

Tabela 3. Słownictwo przydatne do opisu piosenki

Aby rozmawiać o muzyce...	Aby rozmawiać o tekście
<p><i>la musique, la mélodie</i> <i>le compositeur : composer, faire de la musique, mettre un texte en musique</i> <i>le chanteur / la chanteuse : chanter</i> <i>les musiciens, l'orchestre, le groupe, l'ensemble, le/la soliste, l'instrumentiste, la chorale</i></p>	<p><i>le texte, les paroles</i> <i>l'auteur, le parolier, le poète</i> <i>écrire un texte, faire/écrire des paroles</i> <i>l'interprète : interpréter</i></p>
<p><i>l'instrumentation, l'orchestration, l'arrangement</i> <i>les instruments de musique :</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>instruments à clavier : un piano, un accordéon, un orgue, un synthé(tiseur)</i> • <i>instruments à vent, une trompette, une clarinette, une flûte, un saxo(phone), un hautbois, un cor</i> • <i>instruments à cordes : un violon, un alto, un violoncelle, une contrebasse, une guitare, une mandoline, une harpe</i> • <i>instruments à percussion : une batterie, un tambour, une caisse, des cymbales, des castagnettes, un triangle, un tambourin, un xylophone</i> • <i>instruments mécaniques : une boîte à musique, l'orgue de barbarie, le piano mécanique</i> - jouer d'un instrument 	<p><i>la rédaction</i> <i>les parties du texte:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>un couplet</i> • <i>un refrain</i> • <i>un vers</i>

4.1. Określanie cech charakterystycznych głosu Édith Piaf

Zadanie 1. *Wysłuchaj dowolnego utworu Édith Piaf. Następnie z podanej serii przymiotników opisujących głos ludzki wybierz te, które najlepiej charakteryzują głos piosenki i przenieś je do drugiej części tabelki.*

Qualités de la voix:	La voix de Piaf est:
<i>petite/grosse</i> <i>faible/forte/puissante</i> <i>aiguë/grave</i> <i>agréable/désagréable</i> <i>chaude/froide</i> <i>douce, tendre</i> <i>cassée</i> <i>vibrante</i> <i>criarde</i> <i>perçante</i> <i>rauque</i> <i>déchirante</i> <i>enrouée</i> <i>éraillée</i>	

Zadanie 2. *Przeczytaj uważnie poniższy tekst. Podkreśl w nim słowa i wyrażenia użyte przez autora do opisu głosu Édith Piaf. Zaprezentuj swoją własną opinię na temat głosu Piaf, używając wyrażień: à mon avis, selon moi, pour moi, quant à moi, je crois que, je pense que, je trouve que.*

Mais comment définir la voix de Piaf et sa présence sur scène ? Une voix, qui sans doute trop rauque ou éraillée au début, s'est affermie à la maturité et est demeurée, vaille que vaille, et jusqu'au bout, la voix de Piaf. La voix d'Édith Piaf est faite d'un vibrato permanent, qui parcourt deux octaves sur une échelle qui ignore les à-coups ou les baisses de régime. De là une tension uniforme, avec ici ou là, selon les paroles suivies par la musique, une raucité, un velours, une caresse vocale qui font de l'expression la clé de toute son interprétation. Mais cette voix reste uniforme dans son timbre, il n'y a jamais de saut de gorge, d'effets forcés, d'émission excessive. Il n'y a qu'une émission expressive.

(Bensoussan, 2013: 50)

4.2. Słuchanie utworów Édith Piaf rozwijające rozumienie selektywne. Wyszukiwanie w tekstach piosenek nazw miejsc i obiektów znajdujących się w Paryżu

Zadanie 1. *Słuchając nagrania utworu „Paris”, policz, ile razy występuje w nim nazwa stolicy Francji. Jakie inne nazwy własne pojawiają się w piosence Édith Piaf? Spróbuj je zlokalizować na planie Paryża.*

Zadanie 2. Na podstawie utworu „Notre-Dame de Paris” wyjaśnij, co oznaczają słowa pojawiające się w końcowej części piosenki: *Paris s’enroule comme un escargot*. Dokonaj prostej wizualizacji swojej odpowiedzi. Na wykonanym rysunku zaznacz miejsca, o których mowa w piosence. W której części ślimaka powinny się one znaleźć?

4.3. Uzupełnianie luk w tekstach piosenek Édith Piaf

Zadanie 1. Wysłuchaj utworu „Le métro de Paris” i uzupełnij brakujące słowa.

..... mécaniques
..... automatiques
.....
Heures de pointe et d’affluence
..... en mosaïque
..... fantastiques
Et toujours, en courant,
Des gens qui vont et viennent
Et encore, en courant,
Les mêmes gens qui reviennent
Et ..... qui flânait sous .....
Doucement s’élance et puis s’envole
S’envole sur .....

(© E.M.I. Publishing France, 1960)

4.4. Porównanie utworów o Paryżu nagranych przez Piaf, Kaas i Zaz

Wyrażanie opinii na temat poszczególnych wykonania tego samego utworu, np. *Sous le ciel de Paris*. Używanie struktur i słownictwa pozwalającego na dokonywanie porównań: *plus... que, aussi...que, moins...que, le/la plus, le/la moins, adjectifs, adverb*.

5. Podsumowanie

Pieśń oddaje duszę narodu. Jest to oryginalna forma sztuki zrodzona z połączenia słów i nut, tego co werbalne z muzyką, tekstu i melodii. Roztopione w tyglu piosenki, połączenie słów i muzyki, jeśli jest dobrej jakości, może pokonać czas.

(Vernillat, Charpentreau, 1968: 5)

Édith Piaf pozostaje duszą narodu francuskiego, w swoich piosenkach uosabia Paryż. To idealne połączenie tekstu i muzyki, o którym mowa w cytacie, odnajdujemy w utworach Piaf. Jeśli do tego dodamy doskonałą, oryginalną, poruszającą moc głosu pieśniarki i jej wyjątkową interpretację, to śmiało możemy powiedzieć, że zarówno Piaf, jak i jej piosenki pokonały czas. Paryż z utworów Piaf też nic nie stracił na swej atrakcyjności, pozostaje miastem zakochanych, miastem z wieloma zabytkami i atrakcjami, które przyciągają całe rzesze turystów. Paryż to miasto, do którego chcieliby pojechać wszyscy, którzy uczą się języka Édith Piaf. Doskonałym przygotowaniem do takiej podróży mogą być wybrane piosenki z repertuaru Paryskiego Wróbelka, które pozwolą poznać stolicę Francji w aspekcie topograficznym: dzielnice, aleje, ulice, bulwary, skwery itp.

Piosenki Piaf wzbogacają wiedzę kulturową, przybliżając charakterystyczne miejsca stolicy Francji. Pozwalają wreszcie na rozwijanie i doskonalenie kompetencji językowych. W warstwie leksykalnej, gramatycznej, fonetycznej i ortograficznej teksty śpiewane przez Édith Piaf ciągle bowiem pozostają aktualne i stanowią doskonałą ilustrację funkcjonowania języka francuskiego. Najlepszym dowodem na ten stan rzeczy jest nagrywanie i wykonywanie piosenek Piaf przez najmłodsze pokolenie piosenkarzy, którzy niczego nie zmieniają w warstwie tekstowej, proponując jedynie nowe, bardziej współczesne aranżacje muzyczne. Te nowe wersje utworów z repertuaru Édith Piaf mogą być również przedmiotem opracowania dydaktycznego. Na pewno porównanie różnych wykonań tej samej piosenki może sprzyjać rozwijaniu umiejętności dyskusji, wyrażania swojej opinii oraz prezentacji argumentów.

BIBLIOGRAFIA

- Bensoussan A. (2013), *Édith Piaf – biographie*. Paris: Éditions Gallimard.
- Boiron M. (2001), *Chanson en classe, mode d'emploi*. „Le français dans le monde”, nr 318, s. 55–57.
- Deczewska, J. (2020), *Tekst, muzyka, kultura. Piosenki na lekcjach języka obcego*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 39–45.
- Gajos M. (2003), *Plaisirs d'amour. Méthode de français par la chanson*. Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM.
- Gajos M. (2022), *P jak Piaf, P jak Paryż. O kształceniu kompetencji językowej i kulturowej na lekcjach języka francuskiego*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 79–88.
- Kondrat D. (2022), *Kreatywne wykorzystanie piosenki z młodzieżą w klasie języka angielskiego*. „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 63–69.
- Piaf E. (2004), *Na balu szczęścia. Autobiografia*. Warszawa: Wydawnictwo Jeden Świat [tłum. Magdalena Pluta].
- Saka P. (red.) (1994), *L'Hymne à l'amour*. Paris: Librairie Générale Française.

Vernillat F., Charpentreau J. (1968), *Dictionnaire de la chanson française*. Paris : Librairie Larousse.

Teksty utworów muzycznych wykorzystanych w artykule:

- Asso R., *Elle fréquentait la rue Pigalle* © Beuscher, 1939.
Asso R., *Paris-Méditerranée* © S.E.M.I., 1938.
Bernheim A., *Paris* © Breton, 1949.
Bouquet J., *Je suis à toi* © Warner-Chappell, 1960.
Contet H., *Les neiges de Finlande* © Céline, 1958.
Contet H., *Mariage* © Beuscher, 1945.
Contet H., *Monsieur Saint-Pierre* © Beuscher, 1943.
Datin J., *Dans ma rue* © Control, 1946.
Decaye A., *Les mêmes de la cloche* © Fortin, 1936.
Delanoë P., *Le diable de la Bastille* © Warner-Chappell, 1962.
Delanoë P., *Les grognards* © S.E.M.I., 1957.
Dréjac J., *Sous le ciel de Paris* © Choudens, 1954.
Emer M., *J'm'en fous pas mal* © Beuscher, 1946.
Emer M., *Monsieur Ernest a réussi* © Breton, 1945.
Emer M., *Télégramme* © Beuscher, 1951.
Ferré L., *Les amants de Paris* © S.E.M.I., Chant du Monde, 1948.
Groffe P., *La java de Cézigue* © S.E.M.I., 1936.
Larue J., *Au bal de la chance* © Salabert, 1952.
Larue J., *Marie la Française* © Beuscher, 1956.
Marnay E., *Notre-Dame-de-Paris* © Beuscher, 1952.
Moustaki G., *Les orgues de Barbarie* © Beuscher, 1959.
Piaf E., *Dans tes yeux* © Beuscher, 1951.
Piaf E., *Où sont-ils tous mes copains* © Beuscher, 1941.
Plante J., *Emporte-moi* © M.C.A., 1962.
Plante J., *Les amants de Venise* © Les Auteurs, 1953.
Plante J., *Une valse* © M.C.A., 1962.
Poterat J., *Qu'il était triste cet Anglais* © M.C.A., 1961.
Rivgauche M., *Boulevard du Crime* © Salabert, 1960.
Rivgauche M., *Le métro de Paris* © E.M.I. Publishing France, 1960.
Tabet A., *La valse de Paris* © Salabert, 1943.
Vannier A., *Le chevalier de Paris* © Enoch, 1950.
Vendôme M., *L'homme de Berlin* © Inédit, 1963.

Filmy:

- Dahan O. (reż.), Goldman A. (prod.), *La Môme* [pol. *Niczego nie załuję*], Best Film, 2007.
Duvivier J. (reż.), de Masure L. (prod.), *Sous le ciel de Paris*, Regina Filmsonor, 1951.
Mathot L. (reż.), Dolbert Cl. (prod.), *L'homme aux mains d'argile*, Codo-Cinéma, 1949.

Received: 15.09.2022

Revised: 23.12.2022